

מנהל מכון יסודות עמית בן-צור "השאלה אינה האם ענף החלב יהיה מתוכנן, אלא מי יתכנן אותו"

ראובן זלץ

בחודש שעבר, קיבל לידיו נשיא המדינה, עבודת מחקר מקיפה בנושא אסטרטגיה לאומית לביטחון המזון. בעבודה המקיפה נותחו ארבעה תרחישים וגובשו מסקנות שהעיקרית ביניהן, לדברי בן-צור: "לצערי בעשור האחרון יש מי שפועל לצמצום החקלאות. החקלאות לדעת מחברי העבודה היא "תשתית לאומית חיונית". באשר לענף החלב בשל המאפיינים היסודיים של הענף הוויכוח אינו האם צריך תכנון, אלא מי יהיה זה שיתכנן". ראיון בלעדי עם מנהל מכון יסודות, עמית בן-צור, האומר ברהיטות וברור את מה שהחקלאים צועקים כבר שנים ארוכות. מסמך מרתק! •

בחודש שעבר הגישו יו"ר הוועד המנהל של מכון יסודות, יעקב בכר, ומנהל המכון, עמית בן-צור, לנשיא המדינה את נייר המדיניות בנושא אסטרטגיה לאומית לביטחון מזון. מדובר בעבודת מחקר מקיפה שנעשתה בשנה האחרונה במכון יסודות בהובלתה של ד"ר לירון אמדור. העבודה נעשתה תוך שיתוף משרדי ממשלה ובהם משרד החקלאות, משרד הבריאות, המועצה הלאומית לכלכלה, משרד המודיעין, מועצת החלב, מועצת הצמחים והתאחדות חקלאי ישראל. השורה התחתונה של העבודה היא של ישראל נדרשת בדחיפות תוכנית אסטרטגית למערכת המזון שלה, בכדי להיות מוכנים בצורה אחראית להתפתחויות הגלובליות והמקומית ב-30 השנים הבאות.

הקורונה המחיישה את הצורך בתוכנית מזון לאומית?

"תראה, את העבודה התחלנו עוד לפני הקורונה, כי הצורך בביטחון מזון היה קיים לפניו ויהיה קיים גם אחריה. מה שכן, הקורונה הדגישה בהיבטים מסוימים את חשיבות ביטחון המזון. נקודה ראשונה, ראינו שהחקלאות הישראלית, למרות כל התנאים הקשים בהם היא פועלת, הצליחה לספק

עמית בן-צור – מנהל יסודות

לשעבר ראש המטה של הרשות הלאומית לחדשנות טכנולוגית, מנהל ההקמה של רשות בתי החולים הממשלתיים, ראש מטה יו"ר האופוזיציה ויועץ בכיר למנכ"ל משרד הבריאות. מוסמך אוניברסיטת תל-אביב במדיניות ציבורית (בהצטיינות), בוגר המכללה האקדמית בית ברל בחינוך ובוגר הטכניון בכלכלה וניהול.

Project Bar Group נוסדה בשנת 2009 והנה חברת פרויקטים מהמובילות בארץ ובעולם בתחום הבקר והחלב. החברה מעסיקה מעל ל-40 עובדים ובניהם תזונאים, כלכלנים ואנשי שטח במגוון תחומי הרפת והבקר. החברה מספקת שירותים בתחומים רבים ומגוונים: ניהול וליווי, כלכלת הרפת, ליווי ממשק הזנה, בריאות העדר, אספקת חומרי גלם ותוספי מזון, טיפול בשפכים, ניהול ידע ובקרה לרפת ועוד.

ליווי וייעוץ רפתות

מחלקת הליווי וייעוץ לרפתות נותנת שירותים לרפתות רבות בארץ ובעולם ואחראית לליווי ו/או ניהול הכולל של הרפת תוך שילוב של אסטרטגיה עסקית ומקצועית.

חומרי גלם תוספי מזון

החברה מפתחת ומשווקת תוספי מזון חדשניים וחומרי גלם מגדולי היצרנים בעולם אשר מביאים למקסום התוצאות תוך הקפדה ושמירה על בריאות ורווחת בעלי החיים.

מחלקת הזנת בע"ח

עוסקת בליווי מקצועי של רפתות ובשיטות הזנה מתקדמות. המחלקה מלווה פרויקטים בארץ ובעולם תוך שימוש בניסיון רב ובשיטות הזנה חדשניות.

SMARTFARM

חברה טכנולוגית מובילה בתחום מערכות תוכנה לרפתות החלב הפעילה במספר מדינות באירופה ובאסיה ומציעה לשוק מגוון פתרונות חכמים לרפת.

מחלקת כלכלית

בנויה ממומחים בעלי ניסיון רב בכלכלת הרפת ובחקלאות. המחלקה עוסקת בליקוט, ניתוח והצגה של מידע כלכלי ומימוני למקבלי החלטות בהנהלות השונות.

AQWIND SOLUTIONS

מערכת לטיפול בשפכי הרפת בטכנולוגיית UASB 3.0, מערכת חדשנית העובדת על בסיס ביולוגי תוך דגש על מינימום התערבות

הנדסה וניהול פרויקטים

אנו מתמחים כבר למעלה מ-30 שנה בייזום ובניית פרויקטים בארץ ובעולם בדגש על ענף רפת החלב

אנו בפרוג'קט בר גרופ פיתחנו עבורכם שירותי מעטפת הכוללים את כל צרכי הרפת כיחידות שירות המסונכרנות זו עם זו כך שתוכלו לבחור את השירותים המתאימים לכם, ולתפור את החבילה המתאימה לכם בדיוק!

הנשיא וצוות יסודות

לצער, בעשור האחרון יש מי שפועל לצמצום ופגיעה בחקלאות הישראלית, והדבר פוגע קשות בפריון ובתפוקה של החקלאות בישראל. זה פשוט חוסר אחריות לגבי העשורים הבאים. חקלאות היא תשתית לאומית, היא לא עוד ענף כלכלי והיא נמדדת לא רק בערכים כספיים, אלא גם בערכים קיומיים

מזון טרי ואיכותי לכל אזרחי ישראל. נקודה שניה, ראינו שבעולם מתרחשים שיבושים קשים של שרשראות האספקה של מוצרי מזון וזאת בגלל הסגרים במדינות השונות, בעיית הובלה בינלאומית ותעשיות מזון שנפגעו עקב מחלות עובדים שנפגעו בקורונה. גם בישראל יש אתגר גדול בתעשיית המזון בגלל בידודי עובדים ומחסור בידים עובדות. ראינו בעיקר בגל הראשון מחסור זמני בחלק ממוצרי המזון, שהחקלאות הישראלית הצליחה להתגבר עליו. זה קרה בעיקר בגלל קפיצה קיצונית בביקושים לנוכח הסגר ואי הוודאות".

מה התרחישים שבדקתם?

"בתרחיש הראשון, בעוד 30 שנה ע"פ התחזיות יהיו בישראל 16 מיליון איש ויהיה צריך לוודא שלכולם יהיה מזון בהיקף מספיק, באיכות גבוהה ובמחיר הוגן. בתרחיש השני בדקנו מה יקרה אם בנוסף לגידול באוכלוסייה, יתרחש שינוי בדפוס האכליה, ז"א מעבר לאוכל בריא יותר, המבוסס בעיקר על פירות וירקות טריים וכן על כמות מסוימת של מוצרים מהחי. התרחיש השלישי, שקראנו לו "שגרה מתדרדרת", מתייחס למשבר האקלים העולמי. מצד אחד משבר האקלים, על-פי כל התחזיות, יפגע ויקטין את היבולים והיצע המזון ברחבי העולם, ובאותו הזמן תמשיך ותעלה הדרישה למזון עקב הגידול באוכלוסייה והעלייה ברמת החיים. התרחיש הרביעי, תרחיש החירום, אומר כי בעקבות מגיפה חלילה, מלחמה, או כל מצב מדיני-בטחוני אקוטי, ישראל איננה יכולה לייבא מזון במשך תקופה מסוימת. העבודה בחנה את כל התרחישים ומתוכם ניסינו להגיע למסקנות לגבי מקומה של החקלאות הישראלית".

ומתאר לעצמי שיש מסקנות?

"כן בהחלט, בכל התרחישים ללא יוצא מהכלל, לחקלאות הישראלית יש תפקיד מכריע באספקת מזון טרי ואיכותי לאוכלוסייה בישראל. לא רק שהוא תפקיד מכריע, אלא

שלהבנתנו, החקלאות הישראלית תהיה חייבת לייצר הרבה יותר מהכמויות כיום. הוויכוח על כן או לא יבוא, איננו ויכוח נכון. הדיון הנכון הוא מה התמהיל החכם בין יבוא וייצור מקומי. אנחנו בדעה, כי כל מדינה צריכה לקבוע לעצמה את התמהיל הנכון אך לעשות זאת בצורה מושכלת, תוך ניהול סיכונים ואחריות ציבורית. מי שחושב שתמיד נוכל לייבא כל מזון ובכל זמן פשוט עוצם עיניים. לצער, בעשור האחרון יש מי שפועל לצמצום ופגיעה בחקלאות הישראלית, ואנו רואים את הפגיעה הקשה בפריון ובתפוקה של החקלאות בישראל. זה חוסר אחריות לגבי העשורים הבאים. חקלאות היא תשתית לאומית, היא לא עוד ענף כלכלי, והיא נמדדת לא רק בערכים כספיים, אלא גם בערכים קיומיים. כמו שברור לנו שצריך לתכנן את מערכת הכבישים, התחבורה, הבריאות, החינוך והדיוור, המדינה חייבת לתכנן את מערכת המזון הישראלית ולדאוג לביטחון מזון לעשורים הבאים. בחמש השנים האחרונות יותר ויותר מדינות מרכזיות בעולם הבינו שעליהן לתכנן את מערכת אספקת המזון שלהן לעשורים

חדש
בסדרת הגבינות המיוחדות של

COLLECTION
BY תנובה

גבינה סקנדינבית
מעולה

COLLECTION
טעים מהטעימה השנייה

הבאים וכיום הן פועלות בנושא זה. מדינות "קטנות" כמו סין, רוסיה ויפן, מכינות תוכניות אסטרטגיות. ללא הגדרה ברורה של תפקיד החקלאות הישראלית במערך ביטחון המזון הלאומי, החקלאות לא תוכל למלא את תפקידה. צריך לקבוע את היעדים האסטרטגיים של מערך ביטחון המזון הלאומי ובתוכו את תפקיד החקלאות הישראלית, ואז לבחון מה התנאים שהחקלאות צריכה בכדי למלא את תפקידה על הצד הטוב ביותר במערך זה".

על יבוא וענף החלב

מחברי המחקר תמימי דעים בשאלת היבוא החקלאי לישראל וטוענים כי הוא חייב להיות מידתי ולהתחשב בייצור המקומי. באשר לענף החלב, הרי שמבחינתם אין בכלל ספק כחי הענף חייב להישאר מתוכנן ומפוקח וזאת מעצם מהותו.

ניתן לומר בוודאות כי חשיפה ליבוא איננה מורידה באופן אוטומטי את המחיר לצרכן. את מדיניות היבוא יש לנהל בצורה אחראית הבוחנת את ההשלכות לפני קבלת ההחלטות תוך ראיית השוק המקומי והעסקים הפועלים בישראל

ומה באשר למדיניות היבוא?

"כיום בראש משרד החקלאות עומדים אישים המודעים לבעיות של החקלאות בישראל, לשר אלון שוסטר ולמנכ"ל ד"ר איצקוביץ, יש הבנה אסטרטגית לגבי סוגיית ביטחון המזון הלאומי. האתגר כאן הוא עצום כי מהצד השני, יש כוחות חזקים המאמינים כי יבוא יפתור הכל ואינם מנתחים נכון את האתגרים הגלובליים ואת הצרכים של מערכת המזון הישראלית. בעשור האחרון פונקציית המטרה הכמעט בלעדית של הממשלה היתה הורדת המחיר לצרכן, ובניתוח שעשינו ראינו, שבגלל שהממשלה מנהלת את המדיניות הזו באופן לקוי, יוקר המחיה לא ירד ויש אפילו רפורמות שהובילו לעליית מחירים, כמו בשוק הטונה שהמחירים בו עלו מאז הרפורמה הממשלתית. ניתן לומר בוודאות, כי חשיפה ליבוא איננה מורידה באופן אוטומטי את המחיר לצרכן. את מדיניות היבוא יש לנהל בצורה אחראית, הבוחנת את ההשלכות לפני קבלת ההחלטות וזאת תוך ראיית השוק המקומי והעסקים הפועלים בישראל. אנחנו מבקשים להפוך את דרך קבלת ההחלטות כך שתהיה חכמה ומושכלת תוך ראיית העתיד. גם כאשר יש צורך ברפורמה, המטרה אינה צריכה להיות ריסוק הענף, אלא חיזוק ופיתוח שלו. לצערי, בשנים האחרונות חלק גדול מהרפורמות מביא לכך שענפים נעלמים מהנוף. אנחנו אומרים שאפשר גם וגם: גם יבוא מושכל וגם ייצור מקומי איכותי ויעיל".

ענף החלב שנותר עדיין מתוכנן אך יש מי שרוצה לפרקו?

"זה ענף מרוויח ומתקדם, הקשור לביטחון המזון. תראה, הוויכוח של כן תכנון או לא תכנון בענף הוא לדעתי וויכוח

מכון יסודות

מכון יסודות הוא מכון לעיצוב מדיניות, העוסק באתגריה של מדינת ישראל בתחומי הכלכלה והחברה. המכון נוסד בשנת 2019 על ידי התנועה הקיבוצית, תנועת המושבים בישראל, התאחדות הארגונים הכלכליים הקיבוציים וקרן ברל כצנלסון. אל הגופים המייסדים הצטרפו קבוצת חבצלת ומרכז חזן, הקיבוץ הדתי, התאחדות חקלאי ישראל ואיגוד התעשייה הקיבוצית.

מטרת יסודות היא לקדם את עיצוב המדיניות הציבורית בישראל, הן באמצעות בניית כלי מדיניות מעשיים, מבוססי ניתוח והערכה ומכווני יישום בזירות השלטוניות, הציבוריות והתקשורתיות, והן באמצעות הכשרת עובדי ציבור העוסקים במדיניות ציבורית בתחומים הכלכליים והחברתיים.

פעילות יסודות נטועה בציונות המעשית – ההתיישבות החקלאית – ובערכים אותם היא משרתת, והיא מבוססת על עקרונות היסוד של הציונות החברתית: סולידריות, מעורבות המדינה במשק מתוך אחריות לרווחה ושגשוג לכלל האזרחים, חיזוק הפעילות הקואופרטיבית, ושאיפה מתמדת להגברת השוויון החברתי והכלכלי.

שגוי מיסודו. השאלה היא לא האם יהיה תכנון אלא מי יהיה זה שיתכנן את הענף. בשל המאפיינים היסודיים והטבעיים של ענף החלב המחייב ויסות כמויות, הענף הזה חייב להיות מתוכנן. יש חוסר סימטריה יסודי בין מקטע הייצור למקטע העיבוד. בשלב הייצור של החלב הגולמי ברפת, קיימים ההבדלים של קיץ וחורף, השקעות ההון הגדולות שנדרשות, תפוגת החלב המהירה ועוד, מה שמביא לכך שלאורך השנה הרפת לא מייצרת את אותה כמות. מהצד השני, הביקוש של החלב הוא אחיד לאורך השנה ולכן גם המחלבות זקוקות לאספקה אחידה. כתוצאה מחוסר הסימטריה הזו יש הכרח בתכנון. התכנון יכול להיעשות או על ידי המדינה, או על ידי המחלבות, או על ידי הרפתנים, ובכל מקרה, ענף החלב מעצם מהותו חייב להיות מתוכנן. המסקנה מהעולם היא, שמדינות שאינן מייצאות מוצרי חלב כמו ישראל, ברגע שפותחים אותן לייבוא ומבטלים את התכנון, הענף מתכווץ בצורה דרמטית, המחיר לרפתן יורד, והמחיר לצרכן לא בהכרח יורד ולפעמים אפילו עולה. לכן כשבאים לבחון באופן אחראי וצופה פני עתיד את ענף החלב חייבים ללמוד מהעולם ולהניח בצד את התפיסות המקובעות ש"שוק חופשי" יפתור את כל הבעיות. לעיתים הוא אף גורם ליותר בעיות".

לסיכום?

"ממשלת ישראל צריכה להפסיק לחשוב שמערכת המזון תסתדר מעצמה ותמשיך לספק לנו מזון בכל זמן. כדי לנהל מדינה באופן אחראי ולדאוג שגם לילדים ולנכדים שלנו יהיה מזון איכותי ובריא בכמות מספקת ובמחיר הוגן, חייבים לפתח את החקלאות הישראלית ולא לפגוע בה, וזאת לצד ניהול חכם ומושכל של יבוא". ▲